

A. L. proti Německu, rozsudek ze dne 28. 4. 2005

Stěžovatel: A. L.

Žalovaný stát: Německo

Číslo stížnosti: 72758/01

Datum: 28.04.2005

Článek Úmluvy: čl. 29

čl. 34

čl. 35

čl. 6

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: presumpce nevin, spravedlivý proces, trestní právo, trestní řízení

Významnost: 2

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

TŘETÍ SEKCE

28. dubna 2005

VĚC A. L.

(rozsudek ve věci A.L. v. Německo)

Evropský soud pro lidská práva - Třetí sekce (dále jen „Soud“), zasedající jako senát, který tvořili soudci B.M. Zupančič, předseda, L. Caflisch, C. Birsan, V. Zagrebelsky, R. Jaegerová, M. Tsatsa-Nikolovska, A. Gyukumyanová a dále V. Berger, tajemník sekce, po projednání na neveřejném zasedání dne 31. března 2005 uvedeného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případu předcházela stížnost (č. 72758/01) proti Spolkové republice Německo předložená Soudu podle čl. 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) německým občanem A.L. (dále jen „stěžovatel“) dne 28. května 2001. Předseda senátu vyhověl stěžovatelově žádosti, aby jeho jméno nebylo odhaleno (ustanovení 47 § 3 Jednacího řádu Soudu).
2. Německou vládu (dále jen „Vláda“) zastupoval její zástupce K. Stoltenberg, ministerský rada.
3. Dne 25. září 2003 Soud rozhodl projednat stížnost. Podle ustanovení čl. 29 § 3 Úmluvy Soud rozhodl posoudit meritum stížnosti současně s její přípustností.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Stěžovatel se narodil v roce 1964 a žije v Německu. Byl provozovatelem půjčovny aut.
3. Dne 3. listopadu 1994 jej prokuratura v Limburgu informovala, že proti němu a proti třem dalším osobám zahájila vyšetřování pro podezření z pojišťovacího podvodu. Byli podezřelí, že obdrželi náhradu za neexistující náklady spojené s půjčováním aut a že požadovali zaplacení nerefundovatelných kilometrů.
4. Dne 4. listopadu 1994, po vydání zatykače Okresním soudem ve Wetzlaru, byl stěžovatel zatčen pro podezření, že by se pokusil klást překážky vyšetřování.
5. Dne 29. listopadu 1994 odložil okresní soud výkon zatykače s podmínkou, že stěžovatel přeruší kontakty se svými spolupodezřelými a se všemi dotčenými svědky.
6. Dne 10. února 1997 byli stěžovatel a jeho spolupodezřelí obžalováni z podvodu.
7. Dne 10. března 1997 okresní soud zatykač zrušil.
8. Dne 12. ledna 2000 Krajský soud v Limburgu řízení předběžně se souhlasem stěžovatele přerušil podle sekce 153a § 2 trestního řádu (viz níže relevantní vnitrostátní právo) s podmínkou, že stěžovatel zaplatí částku 3500 DEM Sdružení na pomoc pachatelům trestných činů.
9. Dne 21. března 2000, poté co stěžovatel tuto podmínku splnil, krajský soud zasedající jako senát složený ze tří soudců řízení proti stěžovateli trvale přerušil, avšak odmítl přiznat mu náhradu za čas strávený ve vazbě a našel, že by taková náhrada nebyla spravedlivá, zejména když se stěžovatel práva na náhradu vzdal.
10. Stěžovatel se proti tomuto rozhodnutí odvolal a tvrdil, že se nikdy svého práva na náhradu nevzdal a že by náhrada byla spravedlivá, jelikož jej řízení připravilo o zdroj příjmů a zabránilo mu v dokončení jeho studia práv.
11. Dopisem adresovaným poradci stěžovatele ze dne 18. května 2000 předseda příslušného senátu krajského soudu stěžovateli potvrdil, že kdyby bylo řízení pokračovalo, byl by krajský soud otevřel řízení proti stěžovateli ohledně částí obžaloby. Stěžovatel by pak byl s převažující pravděpodobností odsouzen. V jednom z případů podvodu se tato převažující pravděpodobnost opírala o výpovědi dalších obviněných a jednoho bývalého podezřelého. V dalším případě bylo možné počítat s odsouzením za podvod po předložení různých potvrzení o zapůjčení auta.
12. Dne 22. září 2000 Odvolací soud ve Frankfurtu nad Mohanem zamítl stěžovatelovo odvolání. Odvolací soud poznamenal, že přiznání náhrady za opatření při vyšetřování je věcí volné úvahy příslušných soudů či prokuratur. Relevantní sekci 3 zákona o náhradě za vyšetřovací opatření (viz níže relevantní vnitrostátní právo) je třeba chápat jako výjimku z pravidla - podle tohoto ustanovení má být náhrada přiznána ve zvláštních případech, kdy se zdá být výkon předběžných vyšetřovacích opatření značně nepřiměřeným. To v případě stěžovatele neplatí.
13. Odvolací soud poznamenal, že vyšetřovací opatření zavedená proti stěžovateli se původně opírala o silné podezření. Kdyby bylo řízení pokračovalo, byl by krajský soud otevřel řízení proti stěžovateli ohledně určité části obžaloby. Odvolací soud našel, že vzetím v úvahu přetrvávajícího podezření při rozhodování o náhradě nedošlo k porušení práva na presumpci nevinu podle článku 6 Úmluvy, jelikož nezahrnovalo stanovení nebo alokaci viny, ale bylo pouze důsledkem přípustného a nezbytného vývoje situace. Právní důsledky nerepresivního charakteru, jako odmítnutí náhrady za vyšetřovací opatření, mohou být spojovány s takovýmto přetrvávajícím podezřením. Toto přetrvávající podezření, které vzal krajský soud v úvahu při rozhodování o náhradě, bylo relevantní pouze ve vztahu k otázce, zda otevřít řízení nebo zda by mohl převažovat veřejný zájem na dalším trestním stíhání. Nebylo relevantní, pokud jde o aktuální otázku viny nebo možného odsouzení.
14. Dne 14. prosince 2000 Spolkový ústavní soud odmítl zabývat se stížností stěžovatele proti soudním rozhodnutím a dopisem krajského soudu a našel, že princip presumpce nevinu nebrání stanovení a vyhodnocení přetrvávajícího podezření v rozhodnutí o přerušení trestního řízení předtím, než došlo k odsouzení. To tudíž nebrání soudům či prokuraturám vzít toto přetrvávající podezření v úvahu při rozhodování o náhradě.

15. Presumpce nevinny zakazuje ukládání sankcí s trestním nebo de facto trestním účinkem na obviněného, jehož vina nebyla prokázána v relevantním trestním řízení. Avšak při rozhodování o přerušení řízení mohou být právní důsledky netrestního charakteru spojeny s přetrvávajícím podezřením, takže z jeho odůvodnění musí být dostatečně jasno, že k tomu nedochází z úmyslu stanovit nebo alokovat vinu, nýbrž z úmyslu popsat a zhodnotit stav podezření. Toto rozlišování musí být dostatečně vyjádřeno v odůvodnění rozhodnutí. V tomto ohledu je třeba vzít v úvahu všechny dané důvody.
16. Ve světle výše uvedených principů Spolkový ústavní soud našel, že napadená rozhodnutí byla slučitelná s německou ústavou. Poznamenal, že odvolací soud odmítl přiznat stěžovateli náhradu podle sekce 3 zákona o náhradách za vyšetřovací opatření s odůvodněním, že pokud by bylo řízení proti stěžovateli pokračovalo, byl by krajský soud otevřel řízení proti stěžovateli na základě částí obžaloby. Toto ohodnocení přetrvávajícího podezření ohledně otázky otevření řízení a převažující nad veřejným zájmem na pokračování ve vyšetřovacích opatřeních ani neobsahovalo prohlášení o pravděpodobnosti stěžovatelova odsouzení, ani neobsahovalo trestní alokaci viny.
17. Relevantní vnitrostátní právo a praxe
18. Přerušení trestního řízení
19. Podle sekce 153a trestního řádu může být trestní řízení o méně závažném trestném činu přerušeno při dodržení určitých podmínek a instrukcí.
20. Nachází-li se řízení ještě ve fázi vyšetřování, může prokuratura se souhlasem příslušného soudu a obviněného předběžně upustit od vznesení obžaloby ve vztahu k trestnému činu a současně může obviněnému nařídít, (1) aby učinil opatření ohledně nápravy, (2) aby zaplatil určitou částku peněz charitativnímu sdružení či státní pokladně, (3) aby učinil jiná opatření nebo (4) aby zaplatil určitou částku peněz na podporu, pokud mohou takovéto podmínky a instrukce zahladit veřejný zájem na trestním stíhání a není-li to v rozporu se závažností trestného činu (sekce 153a § 1).
21. Pokud byl již obžalovaný odsouzen, může soud se souhlasem prokuratury a obžalovaného řízení přerušit a uložit tytéž podmínky a instrukce (sekce 153a § 2).
22. Právo na náhradu po přerušení řízení
23. Náhrada za různá vyšetřovací opatření je upravena zákonem o náhradě za vyšetřovací opatření.
24. V případech, kdy je obviněný zproštěn viny nebo kdy bylo řízení proti němu přerušeno nebo kdy soud odmítne proti němu otevřít řízení, má obviněný právo na náhradu škody utrpěné s ohledem na čas strávený ve vazbě nebo na jiná vyšetřovací opatření (sekce 2).
25. Podléhá-li přerušení řízení volnému uvážení prokuratury či příslušného soudu, může být přiznána náhrada na základě ekvity podle okolností případu, pokud zde platí sekce 2 (sekce 3).
26. Podle judikatury Spolkového ústavního soudu případy, kdy řízení bylo přerušeno podle sekce 153a trestního řádu, spadají také pod rozsah výše uvedených ustanovení.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Údajné porušení článku 6 § 2 Úmluvy

26. S odkazem na článek 6 § 2 Úmluvy si stěžovatel stěžoval na to, že vnitrostátní soudy vůbec a zejména pak obsah dopisu předsedy senátu ze dne 18. května 2000 odrážely nález, že je vinen ze spáchání trestného činu, aniž by byla jeho vina podle zákona prokázána.
27. Článek 6 § 2 Úmluvy stanoví toto:

„Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

28. S odvoláním na rozsudek Soudu v případě Minelli v. Švýcarsko (rozsudek ze dne 25. března

1983, Série A č. 62) stěžovatel tvrdil, že Krajský soud v Limburgu se ve svém dopise ze dne 18. května 2000 jasně vyjádřil, že jej shledává vinným z údajného spáchání trestného činu. Stěžovatel tvrdil, že obsah zmíněného dopisu je třeba pokládat za podporující důvody, které nelze oddělit od operativních ustanovení rozhodnutí ze dne 21. března 2000. V tomto ohledu stěžovatel zdůraznil vliv předsedy senátu na judikaturu senátu a upozornil na skutečnost, že ze znění dopisu nevyplývalo, že nevyjadřuje názor celého senátu.

29. Vláda s tím nesouhlasila. Uvedla, že dopis ze dne 18. května 2000 nemá žádnou právní relevanci, nýbrž že jen vyjadřuje názor předsedy senátu. V tomto ohledu poukázala na to, že trestní řád nedovoluje rozhodovacímu senátu měnit či přidávat další důvody, jakmile bylo rozhodnutí přijato. Kromě toho, původní rozhodnutí ze dne 21. března 2000 nebylo přijato pouze předsedou senátu, nýbrž senátem složeným ze tří soudců. Ani výše uvedený dopis ani rozhodnutí vnitrostátních soudů neznamenaly stanovení stěžovatelovy viny.
30. Přípustnost
31. Soud má ve světle podání stran za to, že stížnost nastoluje závažné faktické i právní otázky z hlediska Úmluvy, jejichž vyřešení vyžaduje posouzení meritů věci. Proto Soud dospívá k závěru, že tato stížnost není zjevně nepodložená ve smyslu článku 35 § 3 Úmluvy. Žádný jiný důvod pro prohlášení stížnosti za nepřipustnou nebyl zjištěn.
32. Meritum věci
33. Soud připomíná, že presumpce nevinny zakotvená v článku 6 § 2 je jedním z prvků spravedlivého procesu vyžadovaného článkem 6 § 1. Bude porušena, jestliže prohlášení úřední osoby týkající se osoby obviněné z trestného činu vyjadřuje názor, že je vinna, pokud tak nebylo prokázáno podle zákona. Dokonce postačí, jestliže při absenci jakéhokoliv formálního nálezu existuje nějaké odůvodnění, z něhož plyne, že uvedená úřední osoba pokládá obviněného za vinného (viz *Daktaras v. Litva*, č. 42095/98, § 41, ECHR 2000-X). Zda je prohlášení úřední osoby porušením principu presumpce nevinny, musí být prokázáno v kontextu se specifickými okolnostmi, za nichž bylo napadené prohlášení učiněno (viz *Daktaras*, citováno výše, § 43).
34. Avšak ani článek 6 § 2 ani jiné ustanovení Úmluvy nedává osobě „obviněné z trestného činu“ právo na náhradu za zákonnou vazbu, jestliže řízení proti ní bylo přerušeno. Odmítnutí náhrady požadované stěžovatelem tak samo o sobě není porušením presumpce nevinny (viz *Englert a Nolkenbockhoff*, rozsudky ze dne 25. srpna 1987, Série A č. 123, str. 45 – 55 a 79, § 36; *Sekanina v. Rakousko*, rozsudek ze dne 25. srpna 1993, Série A č. 266-A, str. 13 – 14, § 25).
35. Avšak rozhodnutí, jímž je náhrada za vazbu odmítnuta po ukončení řízení, může nastolit otázku podle článku 6 § 2, jestliže podporující odůvodnění, které nelze oddělit od operativních ustanovení, znamená v podstatě stanovení viny obviněného, aniž by byla předtím jeho vina prokázána podle zákona a zejména aniž by obviněnému bylo umožněno vykonat své právo na obhajobu (viz *Minelli v. Švýcarsko*, rozsudek ze dne 25. března 1983, Série A č. 62, str. 18, § 37; *Englert a Nolkenbockhoff*, obojí citováno výše, § 37).
36. V případě *Baars v. Nizozemsko*, kdy se stejně jako v tomto případě jednalo o odůvodnění rozhodnutí o odmítnutí náhrady za vazbu, rozlišil Soud mezi rozhodnutími, která popisují „stav podezření“, a rozhodnutími, která obsahují „nález viny“. Soud konstatoval, že pouze druhá kategorie je neslučitelná s článkem 6 § 2 Úmluvy (č. 44320/98, § 25 – 32 s dalšími odkazy; viz též *Del Latte*, citováno výše, § 31).
37. Pokud jde o stávající případ, Soud poznamenává, že dne 21. března 2000 Krajský soud v Limburgu, zasedající jako senát složený ze tří soudců, rozhodl odepřít stěžovateli náhradu za čas strávený ve vazbě. V dopise ze dne 18. května 2000 adresovaném stěžovateli advokátovi předseda téhož senátu uvedl, že stěžovatel by byl odsouzen s „převažující pravděpodobností“, pokud jde o části obžaloby proti němu, pokud by bylo trestní řízení pokračovalo. Předseda senátu uvedl důvody pro toto hodnocení, které odvodil z obsahu trestního spisu.
38. Pokud se jedná o formální rozhodnutí vnitrostátních soudů, Soud poznamenává, že Krajský soud v Limburgu prohlásil, že náhrada požadovaná stěžovatelem by nebyla spravedlivá.

Odvolací soud ve Frankfurtu nad Mohanem poznamenal, že vyšetřovací opatření zavedená proti stěžovateli se opírala o silné podezření a že bylo dovoleno vzít úvahu přetrvávající podezření proti stěžovateli, když se rozhodovalo o jeho požadavku na náhradu. Spolkový ústavní soud našel, že hodnocení nižších soudů ani neobsahovala prohlášení o pravděpodobném odsouzení stěžovatele, ani neobsahovala trestní alokaci viny.

39. Soud akceptuje argument Vlády, že dopis předsedy senátu nebyl formální součástí rozhodnutí o požadavku stěžovatele na náhradu. Avšak neformální prohlášení úřední osoby může - v závislosti na okolnostech případu - znamenat porušení presumpce nevin (viz *Daktaras*, citováno výše, § 41 - 43 a odstavec 32 výše).
40. Soud poznamenává, že v daném případě nebylo napadené prohlášení učiněno předsedou senátu ve veřejném kontextu - jako například při tiskové konferenci, nýbrž v dopise, který byl určen výlučně stěžovateli advokátovi. Soud dále poznamenává, že zatímco výrazy použité předsedou senátu v napadeném dopise byly dvojznačné a nepostačující, Odvolací soud ve Frankfurtu nad Mohanem i Spolkový ústavní soud ve svých rozhodnutích dostatečně objasnily, že by odporovalo presumpci nevin, kdyby stěžovateli byla přiznána vina. V tomto ohledu kontrastují rozhodnutí vnitrostátních soudů s rozhodnutím Soudu v případě *Minelli* (viz *Minelli*, citováno výše, § 12 - 14 a 16). Kromě toho, odmítnutí přiznat stěžovateli náhradu za jeho vazbu není trestem či opatřením, které by se mohlo s trestem srovnávat (viz *Nölkenbockhoff*, citováno výše, § 40).
41. Za těchto okolností, s přihlédnutím k omezeným externím účinkům napadeného tvrzení a ke skutečnosti, že vyšší vnitrostátní soudy náležitě posoudily stěžovatelské právo podle článku 6 § 2, dospívá Soud k závěru, že obsah dopisu ze dne 18. května 2000 neporušil princip presumpce nevin. Proto článek 6 § 2 nebyl porušen.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Prohlašuje stížnost za přípustnou;
2. Konstatuje jednomyslně, že článek 6 § 2 Úmluvy nebyl porušen.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a vyhlášeno písemně dne 28. dubna 2005 v souladu s ustanovením 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

1. BERGER

tajemník sekce

B.M. ZUPANČIČ

předseda